

Promotional Scientific Paper

Non-Western Approach to Transnational Security Governance: Chinese Global Security Initiative and Iranian Plans for Collective Security in the Middle East

*Zakiyeh Yazdanshenas¹

1. Department of South-East Asia & Pacific Studies, Faculty of World Studies, University of Tehran, Tehran, Iran.

Citation: Yazdanshenas.Z.(2026). [Non-Western Approach to Transnational Security Governance: Chinese Global Security Initiative and Iranian Plans for Collective Security in the Middle East (Persian)]. *Journal of Governance knowledge*, 03(09),142-162.<https://doi.org/10.22034/jokog.2025.519621.1086>

<https://doi.org/10.22034/jokog.2025.519621.1086>

Received: 27 Apr 2025

Revised: 04 Nov 2025

Accepted: 27 Nov 2025

Available Online: 19 Mar 2026

Keywords:

Global Governance,
Collective Security,
Global Security Initiative,
Hormuz Peace Endeavor.

ABSTRACT

The global governance system that emerged after World War II within the framework of liberal international institutions is now facing mounting crises. The intensification of geopolitical conflicts, the ineffectiveness of multilateral bodies such as the UN Security Council in preventing the spread of violence, and the unprecedented rise in humanitarian needs all point to a gradual erosion of the legitimacy and efficacy of the existing order. In this context, critical narratives challenging the West's double standards in the realm of international security have gained traction, while non-Western actors are increasingly seeking to redefine global security concepts and mechanisms by proposing alternative initiatives. As a rising power, China has introduced the "Global Security Initiative" in an effort to institutionalize principles such as respect for sovereignty, non-intervention, and opposition to unilateralism within a new discursive framework. At the regional level, the Islamic Republic of Iran has similarly advanced proposals such as the "Hope Coalition" and "MWADA," aimed at establishing indigenous security arrangements in the Persian Gulf and offering a counter-narrative to the U.S. approach, which is rooted in external intervention. This study adopts a qualitative approach and employs comparative analysis to examine the discursive capacities of these two initiatives in confronting the dominant security order. Its objective is to analyze the structural and conceptual differences between them, as well as their respective potentials for shaping non-Western alternative discourses in the domain of transnational security governance. The findings suggest that although both initiatives face significant operational challenges, they possess discursive potential to contribute to a transformation in the logic of international security—particularly among countries of the Global South

* Corresponding Author:

Zakiyeh Yazdanshenas

Address: Department of South-East Asia & Pacific Studies, Faculty of World Studies, University of Tehran, Tehran, Iran.

E-mail: yazdanshenas66@ut.ac.ir

مقاله علمی ترویجی

رویکرد غیرغربی به حکمرانی فراملی امنیت: ابتکار امنیت جهانی چین و طرح‌های ایرانی برای امنیت دسته جمعی در خاورمیانه

* زکیه یزدان شناس^۱

۱. گروه مطالعات شرق و جنوب آسیا و اقیانوسیه، دانشکده مطالعات جهان، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

چکیده

نظام حکمرانی جهانی که پس از جنگ جهانی دوم و در چارچوب نهادهای لیبرال بین‌المللی شکل گرفت، امروزه با بحران‌های فزاینده‌ای مواجه است. تشدید منازعات ژئوپلیتیکی، ناکارآمدی نهادهای چندجانبه مانند شورای امنیت در ممانعت از اشاعه خشونت، و افزایش بی‌سابقه نیازهای بشردوستانه، همگی نشانه‌هایی از فرسایش مشروعیت و کارآمدی نظم موجود هستند. در این میان، روایت‌های انتقادی نسبت به معیارهای دوگانه غربی در حوزه امنیت بین‌المللی تقویت شده و بازیگران غیرغربی تلاش دارند با ارائه ابتکارات بدیل، در بازتعریف مفاهیم و سازوکارهای امنیت جهانی نقش آفرینی کنند. چین به عنوان قدرتی در حال خیزش، با ابتکار «امنیت جهانی» کوشیده است اصولی چون احترام به حاکمیت، پرهیز از مداخله‌گری، و مقابله با یک‌جانبه‌گرایی را در قالب گفتمانی جدید نهادینه سازد. در سطح منطقه‌ای، جمهوری اسلامی ایران نیز با طرح‌هایی چون «ائتلاف امید» و «مودت»، به دنبال ایجاد سازوکار امنیتی بومی در خلیج فارس و ارائه بدیلی مقابل گفتمان ایالات متحده مبتنی بر مداخلات خارجی بوده است.

پژوهش حاضر با رویکردی کیفی و روش تحلیل تطبیقی، به بررسی ظرفیت‌های گفتمانی این دو ابتکار در مواجهه با نظم امنیتی مسلط می‌پردازد. هدف آن، تحلیل تفاوت‌های ساختاری و مفهومی و ظرفیت‌های هر یک در شکل‌دهی به گفتمان‌های آلترناتیو غیرغربی در مقوله حکمرانی امنیت فراملی است. این مطالعه نشان می‌دهد که اگرچه هر دو ابتکار در سطح عملیاتی با چالش‌هایی جدی مواجه هستند، اما از منظر گفتمانی، می‌توانند زمینه‌ساز تحول در منطق امنیت بین‌المللی به ویژه در میان کشورهای جنوب جهانی باشند.

تاریخ دریافت: ۰۷ اردیبهشت ۱۴۰۴

تاریخ بازنگری: ۱۳ آبان ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۰۶ آذر ۱۴۰۴

تاریخ انتشار: ۲۸ اسفند ۱۴۰۴

کلیدواژه‌ها:

حکمرانی جهانی،
امنیت دسته جمعی،
ابتکار امنیت جهانی،
ائتلاف و امنیت در
هرمز

* نویسنده مسئول:

زکیه یزدان شناس

نشانی: گروه مطالعات شرق و جنوب آسیا و اقیانوسیه، دانشکده مطالعات جهان، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

رایانامه: yazdanshenas66@ut.ac.ir

مقدمه

معرفی ابتکار امنیت جهانی^۴ اشاره کرد (Mariani, 2024:6).

جمهوری اسلامی ایران نیز به عنوان یک قدرت منطقه‌ای همواره از منتقدین نظم جهانی موجود و ترتیبات غربی برای برقراری امنیت در منطقه خاورمیانه و زیرمنطقه خلیج فارس بوده و طرح‌های متعددی برای شکل‌دهی به یک سازوکار حکمرانی امنیتی بومی در منطقه ارائه داده است. ایران معتقد است که حل نهایی معضله امنیت در خاورمیانه در گرو خروج نیروهای آمریکایی و مصالحه کشورهای منطقه برای برقراری یک سازوکار امنیتی درون‌داد است. طرح امید با مرکزیت برقراری و تضمین امنیت در خلیج فارس و به ویژه تضمین امنیت انرژی در تنگه هرمز در همین راستا در مجمع عمومی سازمان ملل در سال ۱۳۹۸ از سوی رئیس‌جمهور وقت ایران معرفی شد. پژوهش حاضر سعی دارد با در نظر گرفتن اشتراکات نگاه چین و ایران به مقوله حکمرانی جهانی امنیت، به بررسی تطبیقی ابتکار امنیت جهانی و طرح‌های ارائه شده از سوی جمهوری اسلامی ایران برای برقراری امنیت بومی در خاورمیانه - به ویژه دو طرح امید و مودت - بپردازد و به این سوال پاسخ دهد که ابتکار چینی و ابتکارهای ایرانی در ماهیت چه تفاوت‌هایی با هم دارند و هر یک چگونه توانستند در گفتمان حکمرانی امنیت جهانی راه یافته و جایگاه خود را تثبیت کنند.

ابتکار «امنیت جهانی» و طرح «امید» در عمل نتوانسته‌اند به اهدافی چون تحقق امنیت جمعی یا حل و فصل پایدار منازعات ژئوپلیتیکی و ژئوکالچری دست یابند. عدم تحقق چشم اندازهای این دو طرح را می‌توان نه صرفاً ناشی از ضعف اجرایی، بلکه نتیجه مواجهه با ساختارهای پیچیده و مقاومت‌زای

سیستم حکمرانی جهانی که پس از سال ۱۹۴۵ شکل گرفت، در معرض بحران قرار گرفته است. جنگ‌های متعددی در بخش‌های مختلف جهان در جریان است و تعداد بیشتری از مردم نسبت به دهه‌های گذشته از درگیری‌های مسلحانه رنج می‌برند، به گونه‌ای که هم اکنون نزدیک به ۳۰۰ میلیون نفر به کمک‌های بشردوستانه نیاز دارند. در میان افزایش تنش‌های ژئوپلیتیکی، رقابت بین ایالات متحده و چین تشدید شده است، روابط بین غرب و روسیه پس از جنگ اوکراین با چالش‌های جدی مواجه شده و شورای امنیت سازمان ملل به دلیل اختلافات داخلی فلج گردیده است. روایت‌های فزاینده‌ای پیرامون نفاق و معیارهای دوگانه غربی در حال تقویت است و درخواست‌های جهانی برای یک نظم بین‌المللی عادلانه‌تر به ویژه در میان کشورهای جنوب جهانی فزونی یافته است. در این شرایط، چین مدعی نقش مهم‌تری در سیستم حکمرانی جهانی شده و مفاهیم و هنجارهای جدیدی ارائه کرده که هدف آن‌ها بهبود حفظ صلح و رفاه عنوان شده است و هم‌زمان قدرت و منافع چین را تقویت می‌کند. چین در دوران ریاست جمهوری سابق^۱ خواستار ایجاد «جهانی هماهنگ با صلح پایدار و رفاه مشترک^۲» شد. تحت ریاست جمهوری فعلی، این آرمان به «یک جامعه با آینده‌ای مشترک برای بشریت^۳» تبدیل شده است. در همین راستا چین پیشنهادات خاصی برای پیشبرد دیدگاه خود از آینده مشترک ارائه کرده است که از آن جمله می‌توان به

1. Hu Jintao
2. Harmonious World of Lasting Peace and Common Prosperity
3. Community with a Shared Future for Mankind

4. Global Security Initiative (GSI)

به طور مثال کتاب «حکمرانی امنیت جهانی: ادراکات متعارض از امنیت در قرن بیست و یک»^۵ به بررسی همکاری امنیتی میان قدرت‌های بزرگ می‌پردازد، ادراک تهدیدات را تحلیل می‌کند و راهکارهایی را برای غلبه بر موانع امنیتی در سطح جهانی و منطقه‌ای ارائه می‌دهد. این کتاب، دستور کارهای امنیتی کشورها و اتحادیه اروپا را بررسی کرده و به ارزیابی پاسخ‌های آنها به چالش‌های امنیتی بین‌المللی و منطقه‌ای می‌پردازد. این اثر تلاش دارد عوامل تسهیل‌کننده یا بازدارنده همکاری‌های امنیتی منطقه‌ای و جهانی را شناسایی کند، با در نظر گرفتن ارزیابی‌های مختلف تهدیدات، فرهنگ‌های امنیتی، و ترجیحات نهادی. در نهایت، هدف آن بازاندیشی مفهوم امنیت و ارائه مبنایی برای درک چشم‌انداز حکمرانی امنیت جهانی و منطقه‌ای در قرن بیست و یکم است. (Smith, Hadfield, Dunne, 2016)

آثار متعددی نیز ابتکار امنیت جهانی و جایگاه آن در ارتقا حکمرانی امنیتی در سطح جهان را بررسی و نقد کرده‌اند. به طور مثال در مقاله «دیپلماسی ابتکار: قوانین جدید چین برای حکمرانی جهانی، امنیت و توسعه»^۶ نویسندگان توضیح می‌دهند که چین به‌طور فعال ابتکار امنیت جهانی را برای پیشبرد دیدگاه خود درباره حکمرانی امنیت بین‌الملل تبلیغ کرده و از سال ۲۰۲۲، مقامات چینی در کارزارهای بین‌المللی برای ترویج این ابتکار، همراه با ابتکار توسعه جهانی و ابتکار تمدن جهانی مشارکت فعال داشته‌اند. به گفته این مقاله، این ابتکارات با هدف تقویت مشروعیت حزب کمونیست چین، اصلاح ساختار حکمرانی جهانی، گسترش نفوذ چین به‌ویژه

حکمرانی فراملی دانست؛ ساختارهایی که به‌ویژه تحت سلطه گفتمان امنیتی غربی شکل گرفته‌اند و امکان مانور برای گفتمان‌های بدیل را محدود می‌سازند. از این منظر، به نظر می‌رسد طراحان این ابتکارات، با درک واقعیت‌های ژئوپلیتیکی و محدودیت‌های نظم بین‌المللی موجود، بیش از آنکه در پی تحقق غایی امنیت جمعی باشند، درصدد ارائه چارچوب‌های گفتمانی جایگزین برای بازتعریف مفاهیم و سازوکارهای امنیت در سطح فراملی بوده‌اند.

در این چارچوب، تمایز جایگاه چین به‌عنوان یک قدرت جهانی و ایران به‌عنوان یک بازیگر منطقه‌ای، زمینه‌ای فراهم می‌سازد برای تحلیل تطبیقی دو رویکرد غیرغربی به حکمرانی امنیت بین‌المللی. هدف این نوشتار، نه ارزیابی کارآمدی اجرایی این ابتکارات، بلکه بررسی ظرفیت‌های گفتمانی آن‌ها در باز کردن فضای مفهومی برای تحول در نظم امنیتی جهانی است. در نهایت، این گفتمان‌ها، هرچند در حال حاضر در حاشیه قرار دارند، می‌توانند در بلندمدت به بسترهایی برای بازاندیشی بنیادین در منطق حکمرانی امنیت بدل شوند. این نکته نیز باید مدنظر قرار بگیرد که حکمرانی امنیت جهانی و حکمرانی امنیت منطقه‌ای به یکدیگر مرتبط هستند و تلاش‌های منطقه‌ای اغلب می‌توانند در تقویت یا تکمیل ابتکارات جهانی ایفای نقش کنند. از اینرو مطالعه تطبیقی حاضر می‌تواند به فهم زمینه‌های هم‌افزایی ابتکار امنیت جهانی و طرح‌های ایرانی برای امنیت دسته جمعی در خلیج فارس نیز بپردازد.

پیشینه پژوهش

مقالات و کتب متعددی موضوع حکمرانی امنیتی در سطح جهانی و یا در سطح منطقه‌ای را بررسی کرده‌اند.

5. Global Security Governance: Competing Perceptions of Security in the Twenty-First Century
6. Initiative Diplomacy: China's New Rules for Global Governance, Security and Development

نوشتار حاضر در بخش نخست به بررسی مفهوم حکمرانی جهانی و برداشت‌های متفاوت از آن و همچنین مفهوم حکمرانی جهانی امنیت می‌پردازد. در بخش دوم، ابتکار امنیت جهانی چین و در بخش بعدی دو ابتکار ایرانی «ائتلاف امید و امنیت هرمز» و «مودت» مورد بررسی قرار می‌گیرد. در نهایت، در بخش چهارم به بررسی تطبیقی دو رویکرد چینی و ایرانی به مقوله حکمرانی امنیتی در سطح بین‌المللی پرداخته و شباهات و افتراقات آنها ذکر می‌گردد.

روش تحقیق

روش گردآوری داده‌ها در این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای و با بهره‌گیری از منابع مکتوب و دیجیتال، شامل مقالات علمی، گزارش‌های سیاست‌گذاری، بیانیه‌های رسمی، و تحلیل‌های منتشرشده در پایگاه‌های معتبر اینترنتی صورت گرفته است. تحلیل داده‌ها به شیوه کیفی و با روش تحلیل محتوی و از نوع مقایسه‌ای - تطبیقی انجام شده و تمرکز آن بر بررسی محتوای گفتمانی و مفهومی دو چارچوب امنیتی غیرغربی بوده است: نخست، ابتکار «امنیت جهانی» ارائه‌شده از سوی چین، و دوم، مجموعه طرح‌های پیشنهادی ایران برای تأمین امنیت فراگیر در منطقه خلیج فارس. تحلیل محتوا از جمله روش‌های مرسوم برای مطالعه دقیق و نظام‌مند انواع متون، بویژه متون رسانه‌ای و اسناد رسمی است و در تمامی شاخه‌های علوم اجتماعی کاربرد دارد. منابعی که برای تحلیل محتوا به کار می‌روند عبارتند از: انواع متون چاپی، دست‌نوشته‌ها، تصاویر، فیلم‌ها، سخنرانی‌ها و نظایر آن. پژوهشگری که تحلیل محتوا را به مثابه روشی کیفی به کار می‌برد، به جای تمرکز بر محصول نهایی یا پیام‌های تولید شده، بر فرآیند تولید پیام‌ها یا مضمون اجتماعی ساخت متون تأکید می‌کند و

در کشورهای در حال توسعه و رقابت با مفهوم نظم بین‌المللی لیبرال طراحی شده‌اند (Haenle, Sher, 2023).

بخش دیگری از آثار نیز طرح‌ها و پیشنهادات ایرانی برای برقراری ترتیبات امنیتی منطقه‌ای را در بوته تحلیل گذارده‌اند. از آن جمله می‌توان به مقاله «تغییر تهدیدها و تعدیل استراتژیک در سیاست خارجی ایران: مورد تنگه هرمز»^۷ به قلم عبدالرسول دیوسالار اشاره کرد. دیوسالار در این مقاله ضمن توضیح در مورد ابتکارات مختلف مطرح شده از سوی ایران برای برقراری امنیت دسته جمعی در خلیج فارس، آنها را در بستر تفکر راهبردی ایران بررسی می‌کند. نویسنده با در نظر گرفتن دو سیاست متضاد دعوت از همسایگان برای همکاری چندجانبه جهت تأمین امنیت در خلیج فارس و تهدید به بستن تنگه هرمز در مقاطع مختلف از سوی ایران، به این نتیجه می‌رسد که ادراک رهبران از تهدیدات وجودی، چراغ راهنمایی است که رویکرد سیاسی ایران را نسبت به ترتیبات امنیتی در خلیج فارس روشن می‌کند (Divsallar, 2021).

آثار نامبرده و ادبیات گسترده‌ای که در اینجا بدانها اشاره نشده هر یک موضوع حکمرانی امنیتی در سطح فراملی را از زاویه نظری، نگاه چینی به مقوله حکمرانی امنیتی در سطح جهان و یا نگاه ایرانی به حکمرانی امنیت منطقه‌ای مورد واکاوی قرار داده‌اند. با این حال در ادبیات گسترده موجود، بررسی تطبیقی رویکرد چین و رویکرد ایران به مقوله حکمرانی امنیتی فراملی و در قالب مقایسه ابتکارات ارائه شده از سوی این دو کشور صورت نگرفته است؛ خلائی که نوشتار حاضر سعی دارد بدان بپردازد.

7. Shifting Threats and Strategic Adjustment in Iran's Foreign Policy: The case of Strait of Hormuz

مؤلف یا تولیدکننده پیام را فاعل خودآگاهی در نظر می‌گیرد که در شرایط خاصی مخاطبان را مورد توجه قرار داده است (Seyyed Emami, 1390: 377-379).

این تحلیل با هدف شناسایی نقاط اشتراک و افتراق در منطق گفتمانی، مفروضات نظری، و رویکردهای اجرایی این دو ابتکار صورت گرفته و تلاش دارد تا ظرفیت‌های آن‌ها را در بازتعریف نظم امنیتی فراملی و چالش‌گری نسبت به گفتمان مسلط غربی ارزیابی کند. رویکرد تطبیقی اتخاذشده در این مطالعه، امکان فهم عمیق‌تری از نحوه مواجهه بازیگران غیرغربی با ساختارهای امنیتی بین‌المللی و چشم‌اندازهای تحول‌پذیری آن‌ها فراهم می‌سازد.

چارچوب مفهومی: حکمرانی جهانی

مفهوم حکمرانی جهانی همچنان در ساحت نظری با ابهام و آشفتگی مواجه است و از جنبه‌های مختلف به شیوه‌های متفاوت و گاهی متناقض مورد بحث قرار می‌گیرد. از یک سو، درک دایره معنایی آن نیازمند تمایز بین دو مفهوم حکمرانی و حکومت است. اگرچه هر دو واژه به نظامی از قواعد اشاره دارند، مفهوم حکومت به فعالیت‌هایی گفته می‌شود که تحت حمایت اقتداری رسمی برای تضمین اجرای سیاست‌ها و رعایت قوانین انجام می‌شود؛ در حالی که حکمرانی به معنای توانایی انجام کارها بدون صلاحیت قانونی برای الزام به انجام آن‌هاست. از دیدگاه دیگر، حکمرانی جهانی به مجموعه‌ای از قوانین بین‌المللی اشاره دارد که کشورها در معاهداتی که امضا می‌کنند درباره آنها به توافق می‌رسند و سازمان‌های بین‌المللی بر اساس این قوانین شکل می‌گیرند و این قوانین تعیین‌کننده اختیارات و نقش آن‌ها در حکمرانی هستند. در حال حاضر، در بسیاری از گفتمان‌های دانشگاهی، نظام

حکمرانی جهانی به مدیریت امور جهانی توسط سازمان‌های بین‌المللی و در قالب هنجارها و قوانین اطلاق می‌شود. بسیاری از پژوهشگران بر این باورند که در حال حاضر دولت جهانی وجود ندارد، اما به طور کلی حکمرانی جهانی به عنوان حکومتی بدون دولت شناخته می‌شود (Emamzadei et al., 1401: 240-241).

جیمز روزنا نیز نگرش مثبتی نسبت به حکمرانی دارد و آن را نظامی از قواعد تعریف می‌کند که منوط به اجماع و پذیرش اکثریت است. در مقابل، کارکردهای حکومت با وجود مخالفت گسترده نیز می‌تواند عملیاتی شود. در نهایت وی نتیجه می‌گیرد که حکمرانی بدون حکومت ممکن است. جدول زیر تفاوت دو مفهوم را به اختصار بیان می‌کند (Heidarifard, 1396: 152-153).

به طور کلی در حوزه حکمرانی جهانی، سه دیدگاه اصلی مطرح شده است. دیدگاه نخست، حکمرانی جهانی را یک پدیده نوظهور می‌داند که به مدیریت چالش‌های فراملی و ملی می‌پردازد. این دیدگاه، حکمرانی را فعالیتی آگاهانه از سوی نهادها و سازمان‌ها تعریف می‌کند و بر ایجاد هنجارها و نهادهای جمعی برای مقابله با مشکلات جهانی تأکید دارد. با این حال، در مورد نوع فعالیت‌های مرتبط با حکمرانی جهانی، میان اندیشمندان این حوزه تفاوت‌هایی وجود دارد. سه زیرشاخه از این دیدگاه قابل بررسی هستند: نخست، تمرکز بر نقش سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان ملل و مؤسسات مالی؛ دوم، تحلیل حکمرانی جهانی از منظر ایجاد دولت جهانی؛ و سوم، نگاه به آن به عنوان ابزاری برای مدیریت جهانی‌شدن. رویکرد هستی‌شناختی این گروه بر مبنای اصول نئولیبرالی بوده و بر تقدم نظریه بر هستی‌شناسی تأکید دارد

جدول ۱. تفاوت دو مفهوم حکومت جهانی و حکمرانی جهانی

حکومت جهانی	حکمرانی جهانی
کنترل مستقیم	کنترل غیرمستقیم
اقتدار مکفی برای اقدام به همراه ترتیبات قانونی ضروری	اقتدار با اجماع حاصل شده و در خطر زوال در شرایط حساس قرار دارد.
حکومت‌ها اغلب برای برخورداری از حاکمیت به ائتلاف نیاز ندارند.	در ائتلاف بازیگران مختلف ریشه دارد. (بازیگران در این عرصه و رای بازیگران دولتی هستند)
حکومت‌ها از میزانی از کنترل مرکزی برخوردارند و در یک نظام سلسله مراتبی قانون‌گذاری می‌کنند.	تمرکز وجود ندارد و همکاری مجموعه کنشگران برای تصمیم‌گیری و اجرا نیاز است، اگر چه برخی کنشگران از دید بقیه می‌توانند واجد قدرت و اقتدار بیشتر باشند.
قدرت در این ساختار بر پایه جایگاه قانونی توزیع شده است.	قدرت در حکمرانی بر پایه تخصص توانایی فنی و جایگاه رسمی است.

(Source: Heidarifard, 1396: 154)

(Bahrami, 1394: 44-45).

حکمرانی جهانی را نه صرفاً تعامل میان دولت‌ها، بلکه مذاکره میان بازیگران متکثر و متنوع در عرصه بین‌المللی می‌داند. تأسیس مراکز تحقیقاتی متعدد در دانشگاه‌های جهانی نشانگر اهمیت این رویکرد در مطالعات حکمرانی جهانی است. با وجود بینابینی بودن این دیدگاه در تحلیل کنشگران و ساختارها، در برخی موارد به سمت تأکید بیشتر بر نقش کارگزاران گرایش پیدا کرده است (Bahrami, 1394: 45-46).

با وجود درجات مختلفی از انسجام و اثربخشی، تلاش‌های حکمرانی امنیتی در سطح منطقه‌ای به عنوان ویژگی‌های تثبیت‌شده در نظام بین‌الملل شناخته شده‌اند. اما همین امر را نمی‌توان در مورد حکمرانی امنیت جهانی بیان کرد. جرویس پنج شرط را برای حکمرانی امنیت بین‌الملل مطرح کرده است. بر اساس این شرایط، نخبگان ملی باید از جنگ‌های توسعه‌طلبانه و استفاده از جنگ

دیدگاه دوم حکمرانی جهانی را پروژه‌ای برای توسعه نظم جهانی لیبرال تلقی می‌کند. بر اساس این دیدگاه، حکمرانی جهانی با هدف تقویت جامعه و ارزش‌های لیبرال شکل گرفته است و پس از جنگ سرد و ظهور نظم نوین جهانی اهمیت بیشتری یافته است. طرفداران این نظریه شامل اندیشمندانی مانند فوکویاما و رابرت کاپلان هستند که بر تداوم نظم جهانی تأکید دارند. در مقابل، منتقدان این جریان، از جمله می‌تلمن و مرفی، حکمرانی جهانی را ابزاری برای حفظ نظام اقتصادی و سیاسی ناعادلانه می‌دانند. این دیدگاه، چه از منظر لیبرالی و چه مارکسیستی، دارای ماهیت معناگرایانه است که بیشتر در سطح فلسفی مطرح می‌شود. در نهایت، دیدگاه سوم حکمرانی جهانی را به عنوان یک جهان‌بینی جدید معرفی می‌کند که درک سنتی از روابط بین‌الملل را به چالش می‌کشد. این دیدگاه،

صلح‌طلبی، توسعه مشترک، چندجانبه‌گرایی، و احترام به تنوع فرهنگی است. این کشور با تأکید بر نقش خود در سازمان ملل متحد و مشارکت فعال در نهادهای بین‌المللی، تلاش دارد نظم جهانی را از انحصار گفتمان‌های غربی خارج کرده و به سوی مدلی فراگیرتر و عادلانه‌تر سوق دهد. چین خود را متعهد به حل‌وفصل مسالمت‌آمیز اختلافات، تقویت همکاری‌های اقتصادی فراگیر، و ترویج ارزش‌های مشترک انسانی معرفی می‌کند و در همین راستا، مفهوم «جامعه با آینده‌ای مشترک برای بشریت» و ابتکاراتی چون ابتکار توسعه جهانی^۸، ابتکار تمدن جهانی^۹ و به‌ویژه ابتکار امنیت جهانی را مطرح کرده است. این نگاه، بر پایه اصولی چون احترام به حاکمیت کشورها، مخالفت با مداخله‌گری، و حمایت از چندجانبه‌گرایی واقعی استوار است و تلاش دارد با بهره‌گیری از ظرفیت‌های دیپلماتیک، اقتصادی و فرهنگی چین، الگویی جایگزین برای حکمرانی امنیت جهانی ارائه دهد. (Ministry of Foreign Affairs of PRC, 2025) تجلی این رویکرد چندلایه را می‌توان در ابتکار امنیت جهانی مشاهده کرد.

اصول کلی ابتکار امنیت جهانی: نگاه جامع‌نگر و موسع به مفهوم امنیت

شی جین‌پینگ، رئیس‌جمهور چین در سخنرانی خود در مجمع آسیایی بو آئو^{۱۰} در آوریل ۲۰۲۲ ابتکار امنیت جهانی^{۱۱} را معرفی کرد. شی در این سخنرانی شش محور اصلی برای ابتکار چینی امنیت جهانی برشمرد و خواستار پایبندی کشورهای مختلف به آنها شد. این محورها عبارت بودند از:

به عنوان ابزاری برای مدیریت کشور اجتناب کنند، هزینه‌های جنگ را بیشتر از منافع احتمالی آن درک کنند، اصل لیبرالیسم اقتصادی را بر فتح و امپراتوری ترجیح دهند، نظام حکمرانی دموکراتیک داخلی را تثبیت کنند، و وضعیت موجود سرزمینی را محترم بشمارند. در حالی که این شرایط در جامعه امنیتی آتلانتیک تحقق یافته‌اند، در سطح گسترده‌تر بین‌المللی وجود ندارند. کوهن سه مانع عمده برای حکمرانی امنیت جهانی را شناسایی کرده است. نخست، تنوع فرهنگی، مذهبی و تمدنی در مقیاس جهانی، که مانع شکل‌گیری هماهنگی در حکمرانی می‌شود. دوم، فقدان اجماع درباره باورها و هنجارها در سطح بین‌المللی، که همکاری مؤثر میان کشورها را دشوار می‌سازد. سومین مانع، نبود ساختار نهادی کافی برای مقابله با چالش‌های حکمرانی امنیت جهانی است. حکمرانی امنیت جهانی و حکمرانی امنیت منطقه‌ای به یکدیگر مرتبط هستند، به‌گونه‌ای که تلاش‌های منطقه‌ای اغلب در تقویت یا تکمیل ابتکارات جهانی نقش دارند. حکمرانی امنیت منطقه‌ای می‌تواند مستقل باشد یا با سازمان ملل متحد ارتباط داشته باشد. سازمان ملل اعضای خود را تشویق می‌کند تا از سازوکارهای منطقه‌ای برای حل‌وفصل مسالمت‌آمیز منازعات استفاده کنند. با این حال، برخی ترتیبات امنیتی منطقه‌ای گاهی بدون مجوز سازمان ملل اقدامات اجرایی را انجام داده‌اند، که نشان‌دهنده استقلال نسبی این سازوکارها در برخی موارد است (Kirchner, Sperling, 2007).

یافته‌ها

نگاه چینی به حکمرانی جهانی امنیت

چین در مواجهه با مقوله حکمرانی امنیت جهانی، مدعی رویکردی چندوجهی و مبتنی بر اصول

8. Global Development Initiative
9. Global Civilization Initiative
10. Boao Forum for Asia (BFA)
11. Global Security Initiative (GSI)

اصول شش‌گانه فوق در امتداد اصول هم‌زیستی مسالمت‌آمیز هستند که پایه‌های سیاست خارجی چین را در دوران پساجنگ سرد و با فروپاشی نظام استعمار بنیان گذاشت. این اصول عبارتند از:

- احترام متقابل برای حاکمیت و تمامیت سرزمینی
- عدم تجاوز متقابل
- عدم مداخله متقابل در امور داخلی یکدیگر
- برابری و منافع متقابل
- هم‌زیستی مسالمت‌آمیز. (Xi, 2024)

سند ابتکار امنیت جهانی: معرفی اولویت‌ها و سازوکارهای همکاری

در فوریه ۲۰۲۳ و در راستای مدون‌سازی چشم‌انداز چین از آینده امنیت در جهان، وزارت خارجه چین سند مفهومی ابتکار امنیت جهانی را منتشر کرده و در آن به تشریح اصول بنیادین، زمینه‌ها و اولویت‌های همکاری و بسترها و سازوکارهای همکاری پرداخت. در بخش مربوط به اولویت‌های همکاری، با رویکردی موسع تلاش شده است که همه حوزه‌های امنیتی در سراسر جهان در قالب بیست مورد تشریح شوند. این رویکرد بسیط اگر چه امکانی عملی برای حل معضلات پیچیده جهانی ارائه نمی‌دهد، اما تعریفی کلی از حکمرانی امنیتی ارائه کرده که چالش‌های بین‌المللی و منطقه‌ای، چالش‌های امنیتی سنتی و غیرسنتی و پیوند صلح و توسعه را در بر می‌گیرد. هدف کلی در این بخش حمایت از ظرفیت پیشگیری از درگیری‌ها و حفظ صلح سازمان ملل، تشویق به گفت‌وگو و همکاری بین کشورها برای حفاظت از رژیم عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای و کنترل تسلیحات متعارف است. حل و فصل سیاسی مسائل مهم بین‌المللی، منطقه‌ای و محلی مانند جنگ اوکراین، مساله فلسطین و حل و

■ چشم‌انداز امنیت مشترک، جامع، مبتنی بر همکاری پایدار و تشریک مساعی برای حفظ صلح و امنیت

■ احترام به حاکمیت و تمامیت ارضی همه کشورها، عدم مداخله در امور داخلی سایر کشورها و احترام به راه‌های مختلف توسعه و نظام‌های اجتماعی که افراد در کشورهای مختلف انتخاب کرده‌اند.

■ پایبندی به اهداف و اصول منشور سازمان ملل متحد، پرهیز از ذهنیت مبتنی بر جنگ سرد، مخالفت با یک‌جانبه‌گرایی و رد سیاست گروهی و تقابل بلوکی.

■ جدی انگاشتن نگرانی‌های امنیتی همه کشورها، حمایت از اصل امنیت فردی، ایجاد یک ساختار امنیتی پایدار، کارآمد و متوازن و مخالفت با دنبال کردن امنیت یک نفر به هزینه امنیت دیگران.

■ حل صلح‌آمیز اختلافات و منازعات میان کشورها از طریق گفتگو و مشورت، حمایت از تمامی اقداماتی که در راستای حل مسالمت‌آمیز بحران‌ها انجام می‌شود، رد استانداردهای دوگانه و پرهیز از استفاده گستاخانه از یک‌جانبه‌گرایی با صلاحیت قضائی.

■ حفظ امنیت در هر دو حوزه سنتی و غیرسنتی و همکاری در منازعات منطقه‌ای و چالش‌های جهانی مانند تروریسم، تغییرات آب و هوایی، امنیت سایبری و امنیت زیستی.

این سخنرانی اگر چه به جزئیات بیشتری پیرامون عملیاتی کردن اصول فوق نپرداخت، اما دیدگاه رهبری چین در خصوص ابتکار امنیت جهانی را به خوبی پیش چشم جهانیان روشن کرد (Kewalramani, 2023: 3-4).

دیپلماسی چین کمپینی گسترده برای تبلیغ و ترویج این مفهوم ایجاد کرده است. این رویکرد در دیپلماسی چین مسبوق به سابقه است. به طور مثال، همین رویه پس از معرفی ابتکار کمربند-راه از سوی شی جین‌پینگ نیز صورت پذیرفت. پکن تلاش می‌کند تا جای ممکن این مفهوم را در بیانیه‌های دوجانبه و چندجانبه‌ای بگنجانند که در پایان دیدارهای رسمی صادر می‌شود و یک طرف آن چین است. (Ekman, 2023: 2) شی جین‌پینگ در نخستین نشست چین و شورای همکاری خلیج [فارس] که در دسامبر ۲۰۲۲ در ریاض برگزار شد، در سخنرانی افتتاحیه خود اعلام کرد که چین و شورای همکاری خلیج [فارس] باید شرکای یکدیگر برای رسیدن به امنیت مشترک باشند و چین از مشارکت کشورهای شورای همکاری خلیج [فارس] در ابتکار امنیت جهانی استقبال می‌کند. (Chaziza, 2023)

به فاصله کوتاهی پس از معرفی این مفهوم از سوی شی جین‌پینگ، سفرای چینی در کشورهای مختلف نیز با تلاشی هماهنگ در سخنرانی‌ها، دیدارهای رسمی و غیررسمی و با انتشار مقالات گوناگون در رسانه‌های مختلف سعی در جلب توجه کشورهای میزبان به این مفهوم جدید کردند. در مقالات و مصاحبه‌های خود، دیپلمات‌های چینی اساساً پیام‌های کلیدی سخنرانی شی جین‌پینگ را تکرار کردند، به ویژه انتقاد وی از ایالات متحده که در قالب تهدید ذهنیت جنگ سرد، هژمون‌یسم و یک‌جانبه‌گرایی بیان شده بود، و همچنین پیام‌های خاصی را با توجه به مخاطبان هدف ارائه دادند. شاید قابل توجه‌ترین جنبه این تعاملات، سرعتی بود که دیپلمات‌های چینی اقدامات و ابتکارات سیاستی موجود را در چارچوب ابتکار امنیت جهانی قرار

فصل صلح‌آمیز درگیری‌ها در شاخ آفریقا از مواردیست که در بخش اولویت‌ها مورد توجه قرار گرفته است. همچنین حمایت از سازمان‌های منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای مانند آسه‌آن، اتحادیه آفریقا، جامعه کشورهای آمریکای لاتین و سایر سازمان‌ها برای حفظ همکاری امنیتی منطقه‌ای اکیدا توصیه شده است. این امر نشان از تکیه بر چندجانبه‌گرایی در رویکرد امنیتی چین دارد. در همین رابطه، در این بخش، سند خواستار ایجاد و تقویت حکمرانی امنیتی بین‌المللی در حوزه‌هایی مانند فضای دیجیتال، امنیت زیستی، هوش مصنوعی و امنیت فضای خارج از زمین نیز شده است (Ministry of Foreign Affairs of PRC, 2023: 4-9).

افزون بر بخش مربوط به اولویت‌های همکاری که با تقریبی قابل توجه همه مسائل بین‌المللی معاصر را مورد اشاره قرار داده، در بخش پایانی سند امنیت جهانی، پکن به بررسی سازوکارها و بسترهای همکاری در پنج مورد مجزا پرداخته است که شامل استفاده از ظرفیت‌های سازمان ملل، سازمان همکاری شانگهای، بریکس و برگزاری کنفرانس‌های مربوط به امنیت جهانی با شرکت سران کشورها می‌شود. (Ibid, 4-9) بررسی و تحلیل این بخش از سند منتشر شده از سوی وزارت امور خارجه چین نشان می‌دهد که ابتکار امنیت جهانی بخشی از کمپین دیپلماتیک بزرگتری است که پکن به تازگی آغاز کرده و هدف از آن بر ساخت روایتی متفاوت از چین به عنوان بازیگری در حال ظهور در عرصه امنیت جهانی است. بر پایه بخش آخر سند، چین ابتکارانی در عرصه جهانی برای تعریف خود به عنوان بازیگری جهانی در عرصه آغاز کرده است که در زیر به برخی از آنها اشاره می‌شود.

■ ترویج و اشاعه فعالانه مفهوم امنیت جهانی:

نشست‌های بین‌المللی: چین در سایه ابتکار امنیت جهانی تلاش می‌کند که مجامع چندجانبه‌ای مانند مجمع شیآنجان^{۱۷} و مجمع جهانی همکاری امنیت عمومی را احیا کند. بنا برسند امنیت جهانی، پکن مجامع و نشست‌های امنیتی دیگری نیز با حضور دولت‌ها، مراکز پژوهشی و سازمان‌های بین‌المللی راه‌اندازی خواهد کرد. (Ekman, 2024: 2) به طور مثال نهمین نشست همکاری چین و آفریقا که در سپتامبر ۲۰۲۴ برگزار شد، روی افزایش همکاری میان چین و کشورهای آفریقایی در حوزه‌های مختلف امنیتی تاکید داشت. در این نشست مقامات عالی رتبه چینی و آفریقایی حضور داشتند. با افزایش تنش‌های ژئوپلیتیکی، کشورهای آفریقایی به طور فزاینده‌ای با ابتکار امنیت جهانی شی جین پینگ رئیس‌جمهور چین همسو شده‌اند. این چارچوب که عدم مداخله، احترام به حاکمیت و امنیت متمرکز بر توسعه را ترویج می‌کند، برای کشورهای آفریقایی به عنوان جایگزینی برای مداخلات تحت رهبری غرب جذاب است. چین از طریق همکاری نظامی، مأموریت‌های حافظ صلح، کمک‌های ضد تروریسم و کمک‌های امنیتی بدون قید و شرط، در حال تعمیق ردپای استراتژیک خود در این قاره است که مکمل طرح کمر بند و جاده آن می‌باشد. همانطور که آفریقا به سمت چشم‌انداز امنیتی چین حرکت می‌کند، این تغییر نفوذ غرب را به چالش می‌کشد و پویایی قدرت جهانی در این قاره را تغییر می‌دهد. (Jash, 2025)

دادند. برای مثال، سون لیجی^{۱۲}، سفیر چین در اسلواکی، ابتکار امنیت جهانی را به عنوان «یک کالای عمومی جهانی»^{۱۳} که توسط چین پیشنهاد شده است معرفی کرد و از اسلواکی خواست تا به این ابتکار بپیوندد. تانگ هنگ^{۱۴}، سفیر پیشین چین در کاستاریکا، این ابتکار را عمدتاً در بستر رقابت چین و آمریکا و وضعیت جنگی در اوکراین تحلیل کرد. وی تحریم‌های یکجانبه را ابزار هژمونی و قدرت معرفی کرده و اعلام کرد که ابتکار امنیت جهانی راه‌حلی برای جنگ در اوکراین ارائه می‌دهد. سون لینجیانگ^{۱۵}، سفیر چین در لهستان، نیز خط مشی مشابهی را دنبال کرد و اظهار داشت که ابتکار امنیت جهانی راهنمایی برای حل معضلات امنیتی بشر ارائه می‌دهد. برای اثبات این موضوع، او به کاربرد شش اصل ارائه شده توسط شی در جنگ اوکراین اشاره کرد و ادعا کرد که این درگیری نتیجه انباشته شدن طولانی مدت تناقضات امنیتی اروپا بوده و به جای درگیری یا اعمال تحریم‌ها، مهم است که به نگرانی‌های امنیتی مشروع همه کشورها احترام گذاشته و وارد گفت‌وگو شد. لی چانگ‌لین^{۱۶}، سفیر چین در مراکش نیز در مورد تهدیدات یکجانبه‌گرایی، هژمونیسیم، و سیاست قدرت همراه با ذهنیت جنگ سرد و رویارویی اردوگاهی صحبت کرد. او ادعا کرد که چین قول داده است که هرگز به دنبال هژمونی، توسعه، حوزه نفوذ یا مسابقه تسلیحاتی نباشد و دیپلماسی امنیتی مراکش را تحسین کرده و خواستار همکاری امنیتی نزدیک‌تر چین و مراکش شد (Kewalramani, 2023: 11).

■ تقویت روابط دیپلماتیک از طریق مجامع و

12. Sun Lijie
13. Global Public Good
14. Tang Heng
15. Sun Linjiang
16. Li Changlin

17. Xiangshan Forum

این مجمع در ابتدا به عنوان آلترناتیوی مقابل مجمع امنیتی آسیایی شانگری-لا دیالوگ ایجاد شد.

در قالب ابتکار امنیت جهانی بگنجانند.

■ تخصیص منابع مالی برای تقویت نهادهای بین المللی: در شرایطی که ایالات متحده پس از روی کار آمدن ترامپ تلاش می‌کند که سهم کمتری در تامین مالی نهادها و سازمان‌های بین‌المللی داشته باشد، چین به دنبال تخصیص منابع بیشتر برای تامین مالی این نهادها است تا بتواند منافع خود را پیش ببرد. بر اساس سند امنیت جهانی بخشی از این وجوه عبارتند از: صندوق ویژه همکاری لانچانگ-مکونگ^{۱۸} و صندوق فرعی صلح و امنیت دبیرکل از صندوق سپرده صلح و توسعه چین-سازمان ملل متحد. چین همچنین در حال برنامه‌ریزی است تا بتواند منابع مالی بیشتری در اختیار کشورهای کوچک جزیره‌ای در اقیانوس آرام قرار دهد. (Ekman, 2023) به موازات افزایش قدرت بین‌المللی، چین تلاش کرده است که تصویر قدرت بزرگ مسئول را از خود نشان دهد. کمک‌های مالی چین به کل بودجه سازمان ملل به سرعت افزایش یافته است به گونه‌ای که تا سال ۲۰۲۲، کل کمک‌های چین به سازمان ملل به حدود ۲٫۱ میلیارد دلار آمریکا رسید. یک دهه قبل از آن، در سال ۲۰۱۳، کل کمک‌های چین به سیستم سازمان ملل متحد ۶۹۹٫۹ میلیون دلار آمریکا بود، به این معنی که بین سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۲۲ کل مشارکت‌های چین بیش از سه برابر افزایش یافته است (Xueying, 2023, Yijia).

اگر چه کشورهای غربی و به طور ویژه ایالات متحده نگاه مثبتی به ابتکار امنیت جهانی چین ندارند و

■ افزایش سرمایه‌گذاری چین روی ارگان‌های سازمان ملل: این سند مجدداً بر ارتقای نقش مرکزی سازمان ملل متحد در مدیریت امنیتی توسط چین تأکید می‌کند و استراتژی سرمایه‌گذاری چین در سازمان ملل و نهادهای وابسته به آن را تأیید می‌کند. هدف اساسی همچنان اصلاح سازمان ملل از درون است. در ژانویه ۲۰۲۲، چین «گروه دوستان ابتکار توسعه جهانی» را راه اندازی کرد. از سپتامبر ۲۰۲۲، بیش از ۶۰ کشور به این گروه پیوسته اند. این احتمال وجود دارد که چین «گروه دوستان ابتکار امنیت جهانی» را هم راه‌اندازی کند.

در همین راستا چین مشارکت خود را در مأموریت‌های حافظ صلح سازمان ملل گسترش داده است. امروزه، چین دهمین تامین‌کننده نیروی نظامی (با ۲۲۷۴ پرسنل) و دومین حامی مالی بزرگ مأموریت‌های حافظ صلح سازمان ملل است. تقریباً ۱۹ درصد از بودجه برنامه حفظ صلح سازمان ملل را چین تامین می‌کند و بیش از مجموع تمامی اعضای دائم شورای امنیت سازمان ملل، نیروهای حافظ صلح را ارائه می‌دهد (Jash, 2025:14).

■ هماهنگی چندجانبه: علاوه بر سازمان ملل، چین در حال برنامه‌ریزی برای ترویج بیشتر ابتکار امنیت جهانی در سازمان همکاری شانگهای، چارچوب همکاری بریکس، کنفرانس تعامل و اقدامات اعتمادساز در آسیا، سازوکارهای «چین + آسیای مرکزی» و هر چارچوب چندجانبه دیگری است. چین نه تنها پیوندهایی بین انجمن‌ها ایجاد می‌کند، بلکه ابتکارات قبلی خود را نیز سعی می‌کند

18. Lancang-Mekong Cooperation (LMC)

نظم امنیتی بومی، مبتنی بر امنیت دسته جمعی در منطقه خاورمیانه و زیرمنطقه خلیج فارس باز کند. از جمله ابتکارهای ارائه شده از سوی ایران می‌توان به ایده «سازمان همکاری خلیج فارس^{۲۰}»، «مجمع گفتگوی منطقه‌ای^{۲۱}»، «معاهده منع تجاوز^{۲۲}»، «ائتلاف امید و امنیت هرمز(امید)^{۲۳}» و «انجمن گفتگوی کشورهای مسلمان غرب آسیا(طرح مودت)^{۲۴}» اشاره کرد.

در سال ۱۳۸۶ رئیس جمهور وقت ایران، محمود احمدی‌نژاد در بیست و هشتمین نشست سران شورای همکاری خلیج فارس در دوحه شرکت کرده و در سخنان خود پیشنهاد تأسیس سازمان همکاری منطقه خلیج فارس را ارائه داد. احمدی‌نژاد در سخنان خود ضمن اشاره به مشترکات فرهنگی و دینی ایران و اعضای شورای همکاری خلیج فارس و برخورداری هر دو از دوستان و دشمنان مشترک، خواهان افزایش روابط امنیتی و اقتصادی در این چارچوب شد (Divsallar, 2021).

سه طرح مجمع گفتگوی منطقه‌ای، معاهده منع تجاوز و امید در دوران ریاست جمهوری حسن روحانی مطرح شدند. محمدجواد ظریف، وزیر وقت امور خارجه ایران ضمن شرکت در کنفرانس امنیتی مونیخ در سال ۱۳۹۵ از کشورهای حاشیه خلیج فارس دعوت کرد بر وضعیت کنونی اختلافات فائق آمده و در عوض به سمت دستیابی به «ترتیبات امنیتی منطقه‌ای» حرکت کنند. وی پیشنهاد کرد

آن را ابزاری برای کمک به چین جهت رسیدن به برتری جهانی می‌بینند، اما بسیاری از کشورها در آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین از این ابتکار استقبال کرده‌اند. میان کشورهای مذکور تفاوت‌های زیادی در مورد سطح توسعه و نظام سیاسی حاکم بر آنها وجود دارد، اما اکثر این کشورها در یک نکته اشتراک نظر دارند و آن احساس به حاشیه رانده شدن و شنیده نشدن صدایشان در فضای بین‌المللی حال حاضر است. این بازیگران نظم بین‌المللی را ناعادلانه دانسته و بر این باورند که شرایط حاضر از منافع غرب حمایت می‌کند. در این بستر، وعده ابتکار امنیت جهانی برای ساختن نظم بین‌المللی عادلانه و فراگیر با استقبال مواجه شده است (Mariani, 2024:17). چین ابتکار امنیت جهانی خود را به عنوان جایگزینی برای رهبری امنیتی ایالات متحده ترویج می‌کند و بر این باور است که از لحاظ اخلاقی جذابیت بیشتری برای کشورهای هم‌فکر در جنوب جهانی^{۱۹} دارد. این ابتکار نشان‌دهنده تمایل چین به تقویت همکاری با دیگر کشورها برای مدیریت محیط پیچیده امنیت بین‌المللی و ترویج این مفهوم است که راه‌حل‌های چالش‌های جهانی از پکن می‌گذرد و نه واشنگتن. (Oudenaren, 2024)

نگاه ایرانی به حکمرانی فراملی امنیت: ابتکارات جمهوری اسلامی ایران برای نظم امنیتی نوین در منطقه خاورمیانه و خلیج فارس

آشنایی با ابتکار امنیت جهانی از آن جهت حائز است که جمهوری اسلامی ایران نیز یکی از کشورهایی است که ضمن انتقاد به نظم ناعادلانه جهانی و هژمونی آمریکا، به کرات تلاش کرده با ارائه ابتکارهای مختلف راه را به سوی ایجاد یک

20. Organization of Persian Gulf Cooperation

21. Regional Dialogue Forum

22. Non-aggression Treaty

23. Hormuz Peace Endeavour

24. Muslim West Asian Dialogue Association (MWADA)

حروف اختصاری معادل عربی انجمن گفتگوی مسلمانان غرب آسیا، کلمه مودت را شکل می‌دهد.

19. Global South

طریق گفتگوی درون منطقه‌ای ارائه شده و مبانی آن عبارتند از: تعهد به اهداف و اصول سازمان ملل متحد، حسن هم‌جواری، احترام به حاکمیت و تمامیت ارضی، احترام به مرزهای بین‌المللی، حل مسالمت‌آمیز اختلافات، رد تهدید یا استفاده از زور، عدم مشارکت در ائتلاف‌های نظامی علیه یکدیگر، عدم مداخله در امور داخلی و خارجی یکدیگر، احترام به مقدسات ملی، مذهبی و تاریخی، احترام و منافع متقابل و رفاه حکومت‌ها و مردم منطقه، ترویج تفاهم متقابل و روابط دوستانه، همکاری برای ریشه‌کنی تروریسم، افراط‌گرایی و تنش‌های فرقه‌ای، حل تنش‌ها و اختلافات از طریق گفتگو، تأمین امنیت انرژی، آزادی کشتیرانی، حمایت از محیط‌زیست و گسترش همکاری‌ها در زمینه‌های مختلف بین دولت‌ها، مردم و بخش خصوصی. (Zarif, 2019)

ایران طرح امید را به عنوان یک طرح اقدام معرفی کرد که به دنبال ایجاد ترتیبات مقدماتی برای برگزاری نشست مجمع تنگه هرمز است تا در مورد طیف گسترده‌ای از مسائل امنیت و همکاری، از جمله امنیت انرژی، کنترل تسلیحات و اقدامات اعتمادسازی، تماس‌های نظامی، ایجاد منطقه عاری از سلاح‌های کشتار جمعی و انعقاد پیمان عدم تجاوز بحث و گفتگو کند. علاوه بر این، طرح امید به دنبال ایجاد یک نیروی مشترک برای موضوعات مختلف مربوط به اقدامات عملی جهت گسترش تدریجی همکاری‌ها، از جمله در زمینه هشدار اولیه، پیشگیری و حل و فصل منازعات، مبارزه با قاچاق مواد مخدر و انسان، سرمایه‌گذاری‌ها و پروژه‌های مشترک در انرژی، ترانزیت و حمل و نقل و همکاری در امنیت سایبری بود. ظریف اذعان داشت که این اهداف تنها از طریق پایبندی به اصول مشترک حسن هم‌جواری مانند گفت‌وگو و احترام متقابل،

که همگرایی منطقه‌ای با شکل‌دهی به یک مجمع گفت‌وگوی منطقه‌ای بر اساس اصول به رسمیت شناخته شده و اهداف مشترک آغاز شود و در ادامه این مجمع به تفاهم در مورد طیف وسیعی از موضوعات، از جمله اقدامات اعتمادسازی و امنیت و مبارزه با تروریسم، افراط‌گرایی و فرقه‌گرایی ارتقا یابد. (Simsek, 2017) در بخش دیگری از همان کنفرانس، وزیر امور خارجه عربستان ضمن رد پیشنهاد ایران، تهران را متهم به نقض اصول همسایگی خوب و مداخله در امور سایر کشورها کرد.

دولت حسن روحانی و معرفی طرح امید برای ایجاد نظم امنیتی بومی در خلیج فارس

شاید بتوان مهم‌ترین ابتکار ارائه شده از سوی ایران برای برقراری امنیت چندجانبه در خلیج فارس را ابتکار «ائتلاف و امنیت در هرمز» موسوم به طرح امید نامید. این طرح در سال ۱۳۹۸ از سوی حسن روحانی در مجمع عمومی سازمان ملل ارائه شد.^{۲۵} محمد جواد ظریف، وزیر خارجه وقت جمهوری اسلامی ایران در جلسه ویژه شورای امنیت سازمان ملل متحد به طور مختصر محتوای پیشنهاد مطرح شده از سوی رئیس‌جمهور را تشریح کرد. ظریف اساس طرح امید را مسئولیت تمامی کشورهای منطقه در تضمین صلح، ثبات و رفاه در منطقه معرفی کرد. وی سپس در مقاله‌ای که در روزنامه کویتی‌الرأی^{۲۶} منتشر شد، طرح امید را طرحی خواند که کشورهای کویت، قطر، بحرین و جمهوری اسلامی ایران را گرد هم می‌آورد. به گفته ظریف این طرح برای تحقق امنیت پایدار در منطقه از

۲۵. برای آشنایی با متن سخنان حسن روحانی در مجمع عمومی سازمان ملل در خصوص طرح امید رک به:

<https://president.ir/fa/۱۱۴۶۴>

26. Al Rai Newspaper

طرح مودت: راه‌حلی برای تقویت همزیستی مسالمت‌آمیز و مشارکت عادلانه

یکی دیگر از ابتکارات ارائه شده از سوی ایران برای پیشبرد حکمرانی فراملی امنیت در پهنه خاورمیانه طرح «انجمن گفت‌وگوی کشورهای مسلمان غرب آسیا ۲۷» محمدجواد ظریف به عنوان معاون وقت امور راهبردی رئیس‌جمهور ایران، با انتشار مقاله‌ای در مجله انگلیسی اکونومیست، طرح مودت را برای شکل‌دهی به مذاکرات جامع میان کشورهای تاثیرگذار در غرب آسیا شامل بحرین، مصر، ایران، عراق، اردن، کویت، لبنان، عمان، قطر، عربستان سعودی، (دولت آینده) سوریه، ترکیه، امارات متحده عربی و یمن مطرح کرده است. این طرح بر مبنای اصول اسلامی و ارزش‌های مشترک مانند حاکمیت، تمامیت ارضی، عدم مداخله و امنیت جمعی مطرح شده است. (Zarif, 2024) به طور کلی اولویت‌های برشمرده در این طرح به این شرح است.

- ایجاد آتش‌بس‌های فوری، پایدار و دائمی در مناطق بحرانی مانند غزه، لبنان، سوریه و یمن.
- انعقاد پیمان عدم تعرض میان کشورهای عضو با نظارت جمعی منطقه‌ای.
- یکپارچگی اقتصادی و تأسیس صندوق توسعه مودت برای پروژه‌های زیرساختی ضروری و افزایش مسئولیت‌پذیری.
- برنامه‌های زیرساختی شامل حمل و نقل، خطوط انرژی و شبکه‌های ارتباطی، ایجاد کریدورهای چندمنظوره با ظرفیت بالا.
- تضمین امنیت انرژی از طریق حفاظت از مسیرهای انرژی، بررسی منابع انرژی پایدار

احترام به حاکمیت، تمامیت ارضی و تغییرناپذیری مرزهای بین‌المللی، حل و فصل مسالمت‌آمیز تمامی اختلافات، رد تهدیدات و استفاده از زور، عدم تجاوز و عدم مداخله در امور داخلی یا خارجی یکدیگر، و رد و عدم مشارکت در ائتلاف‌ها و اتحادها علیه یکدیگر قابل ترویج هستند. مهم‌تر از همه، ایران به دنبال مشارکت و حمایت سازمان ملل متحد بود تا چتر بین‌المللی لازم را فراهم کند و منافع مشروع جامعه جهانی را بر اساس قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت سازمان ملل متحد که آتش‌بس پایان جنگ ایران و عراق در سال ۱۹۸۸ را تسهیل کرد، تضمین کند. بند هشتم این قطعنامه از دبیر کل سازمان ملل می‌خواهد که با مشورت با ایران و عراق و سایر کشورهای منطقه، تدابیری برای افزایش امنیت و ثبات در منطقه بررسی کند. علاوه بر منافع امنیتی جمهوری اسلامی، طرح امید تلاش کرد نگرانی‌های کشورهای شورای همکاری خلیج فارس را نیز در نظر گیرد. با این حال، ایران آشکارا اعلام کرد که هدف نهایی آن خروج نیروهای آمریکایی از منطقه است. در سخنرانی خود در مجمع عمومی سازمان ملل متحد، روحانی ادعا کرد که تشکیل هر گونه ائتلاف و ابتکار امنیتی تحت هر عنوانی در منطقه با محوریت و فرماندهی نیروهای خارجی نمونه‌ای آشکار از دخالت در امور منطقه است و افزود که امنیت منطقه زمانی تأمین می‌شود که نیروهای آمریکایی خارج شوند و این امنیت نباید با تسلیحات و مداخله آمریکایی‌ها تأمین شود. علاوه بر این، روحانی به کشورهای شورای همکاری خلیج فارس نیز هشدار داد که آمریکا همسایه آنها نیست. بلکه ایران همسایه آنها است و در مواقع بحران تنها همسایگان می‌توانند یکدیگر را یاری کنند (Haghirian & Zacara, 2019).

شخصی خود در عرصه دیپلماسی به تدوین و ارائه آن پرداخته و به عنوان ابتکاری از سوی نظام جمهوری اسلامی ایران مطرح نشده است.^{۲۸} با این وجود، برداشت‌های متفاوتی نسبت به انگیزه مطرح کردن آن در شرایط حاضر مطرح شده است. بسیاری ارائه طرح مذکور را نویدبخش شکل‌گیری رویکردی جدید در میان سیاست‌گذاران ایرانی در خصوص مقوله امنیت منطقه‌ای می‌دانند. برخی نیز مطرح شدن این طرح در بازه زمانی حاضر را به انگاره کاهش نفوذ ایران در منطقه ربط می‌دهند. به طور مثال رومن گوروپچ در یادداشتی طرح مودت را تلاشی برای باز تأیید حضور ایران در صحنه منطقه‌ای معرفی کرده و مدعی می‌شود که ایران با هدف قرار دادن خود به عنوان حامی گفتگو و ثبات، امیدوار است اعتبار و نفوذ خود را بازگرداند. به گفته وی پیشنهاد ایران هم‌زمان با افزایش نفوذ منطقه‌ای ترکیه مطرح شده است که چالش‌های بیشتری برای تهران ایجاد می‌کند. طرح مودت ممکن است به عنوان اقدامی برای محدود کردن قدرت رو به رشد ترکیه و حفاظت از نفوذ باقیمانده ایران تلقی شود. همچنین، این ابتکار ممکن است پاسخی به توافقات ابراهیم و عادی‌سازی روابط میان اسرائیل و کشورهای عرب باشد. (2024, Gurevich)

بحث و تفسیر: مقایسه تطبیقی دو گفتمان غیرغربی در مورد امنیت فراملی؛ ابتکار امنیت جهانی چین و ابتکارات ایران برای امنیت منطقه‌ای

با مقایسه اهداف و محورهای ابتکار امنیت جهانی به عنوان طرحی برای حکمرانی امنیت در سطح جهان

و همکاری در زمینه انرژی‌های تجدیدپذیر و پاک.

■ تلاش برای ایجاد منطقه‌ای عاری از سلاح‌های هسته‌ای و احیای برجام.

■ زمینه‌سازی برای همکاری‌های جدید منطقه‌ای در حوزه آزادی کشتیرانی از طریق ایجاد گشت‌های امنیتی مشترک دریایی.

■ تقویت وحدت و برادری بین مسلمانان شیعه و سنی برای مقابله با نیروهای تفرقه‌افکن، افراط‌گرایی و فرقه‌گرایی.

■ همکاری برای مواجهه با چالش‌های مشترک مانند افراط‌گرایی، فرقه‌گرایی، امنیت آب و تبادلات فرهنگی، ایجاد شورای منطقه‌ای برای مدیریت پایدار آب، راه‌اندازی ابتکارات مشترک ضد تروریسم و پذیرش سیاست‌های رسانه‌ای که همزیستی را ترویج می‌دهند.

■ احیای ابتکار صلح هرمز برای تقویت صلح و ثبات در میان کشورهای منطقه هرمز (Mitev, 2024).

ظریف در مقاله خود برای ایران با توجه به سابقه ۴۵ سال خودکفایی و تاب‌آوری در حوزه امنیت و دفاع، جایگاهی اساسی در طرح مودت تعریف کرده است. به گفته ظریف مقاومت در منطقه ریشه در اشغال سرزمین‌های عربی توسط اسرائیل و تجاوزات مداوم دارد و تلاش برای نسبت دادن آن به ایران مانع از راه‌حل‌های واقعی خواهد شد. طرح مودت به بازاندیشی در تصویر منطقه به عنوان کانون مودت و همکاری فرا می‌خواند و هدف آن تبدیل غرب آسیا به نماد صلح و همکاری است (2024, Zarif).

طرح مودت ابتکاریست که محمدجواد ظریف به عنوان یک دیپلمات کهنه‌کار و برپایه تجارب

۲۸. برای مطالعه بیشتر پیرامون طرح مودت ر.ک: ظریف، ۱۴۰۳.

معضلات امنیتی چه در سطح جهانی و چه در سطح منطقه‌ای است. با این وجود واکاوی نحوه معرفی طرح‌های مذکور و تلاش‌های دو کشور برای تثبیت ابتکارات خود و همچنین بستری که هر یک از این طرح‌ها در آن مطرح شده نشان دهنده تفاوت‌های قابل توجهی است که می‌تواند در فراگیر شدن این ابتکارات تمایز ایجاد کند. بررسی دقیق این تفاوت‌ها می‌تواند درس‌هایی برای جمهوری اسلامی ایران به همراه داشته و نشان بدهد چرا ابتکارات ایرانی نتوانسته فراگیر شده و به جایگاهی مقبول در گفتمان امنیت منطقه‌ای دست یابد.

رئیس جمهور چین مجمع آسیایی بوآئو را برای معرفی اولیه ابتکار امنیت جهانی برگزید. انتخاب یک فروم چندجانبه غیردولتی آسیایی برای معرفی اولیه این طرح از آن جهت حائز اهمیت است که پکن وجهه ممیزه ابتکار امنیت جهانی را با طرح‌های پیشین در غیر غربی بودن، تاکید آن بر چندجانبه‌گرایی واقعی و پرهیز از هرگونه رویکرد هژمونیک می‌داند. در مقابل، طرح امید در مجموع عمومی سازمان ملل مطرح و طرح مودت نیز در یادداشتی برای مجله اکونومیست ارائه شده است. اگر چه سازمان ملل نمادی از برابری و حق حاکمیت تمامی کشورها است، ولی در عمل سازوکارهایی نظیر برخورداری پنج قدرت بزرگ جهانی از حق وتو در شورای امنیت سازمان ملل به عنوان مهم‌ترین متولی امنیت در این سازمان، آن را از بی‌طرفی و پرهیز از انگاره‌هایی چون هژمونی طلبی دور کرده است. چین در پیشبرد اهداف امنیتی و سیاسی خود به نقش سازمان‌های بین‌المللی منطقه‌ای توجه ویژه‌ای دارد و طی سه دهه گذشته تلاش قابل توجهی در ایجاد سازمان‌ها و فروم‌های چندجانبه جدید و ارتقا جایگاه خود در سازمان‌های منطقه‌ای پیشین داشته

و دو طرح پیشنهادی امید و مودت برای حکمرانی امنیتی در سطح خاورمیانه و خلیج فارس می‌توان گفت هر دو بر پایه اصول و اهداف نسبتاً مشابهی تدوین شده‌اند که بازتاب اشتراک دو کشور در نگاه به مقوله امنیت دسته‌جمعی است. همانگونه که ابتکار امنیت جهانی احترام به حاکمیت و تمامیت ارضی سایر کشورها را در گرو عدم مداخله در امور سایر کشورها تعریف کرده، طرح امید نیز عدم مداخله در امور داخلی کشورهای منطقه و احترام متقابل به مقدسات مذهبی و تاریخی را پیش شرط برقراری امنیت منطقه‌ای خوانده است. این وجه اشتراک در نگاه ایرانی و چینی به ترتیبات امنیت دسته‌جمعی، مقابل رویکرد غربی گسترش منطقه صلح برپایه نظریه صلح دموکراتیک است. یکی از اصول اساسی این نظریه این است که دموکراسی‌های لیبرال معمولاً وارد جنگ با سایر دموکراسی‌ها نمی‌شوند. برخی از طرفداران این دیدگاه حتی فراتر رفته و استدلال می‌کنند که کشورهای دموکراتیک ذاتاً به سوی صلح گرایش بیشتری دارند (Smith, Hadfield, Dunne, 2016: 524). بر این اساس قائلین به این نظریه برقراری ترتیبات امنیتی منطقه‌ای بدون مداخله در ساختار سیاسی کشورهای یک منطقه را غیرممکن ارزیابی می‌کنند.

سایر اهداف برشمرده در ابتکار امنیت جهانی مانند پذیرش مرجعیت سازمان ملل متحد و اصول منشور آن، مشروع انگاشتن نگرانی‌های امنیتی همه کشورها، ضرورت ایجاد یک ساختار امنیتی پایدار و تشکیل سازوکارهای صلح آمیز و به دور از یک‌جانبه‌گرایی برای حل اختلافات در طرح‌های امید و مودت نیز ذکر گردیده است که نشان‌دهنده اشتراک نظر قابل توجه پکن و تهران در نگاه به مقوله امنیت فراملی و راهکارهای آنها برای حل

قرار نمی‌گیرند و از سوی دولت ارائه دهنده طرح و سایر ارگان‌های حکومتی برنامه اقدام جامعی برای پیگیری آن تدوین نشده است. مهم‌تر آنکه به نظر می‌رسد طرح‌های مذکور صرفاً ابتکاراتی هستند که از سوی قوه مجریه تدوین و ارائه شده و در تناسب با سیاست‌های کلان کشور نیستند که طی دو دهه گذشته در سطح منطقه‌ای پیگیر شده‌اند.

موضوع دیگری که می‌تواند تفاوت بین ابتکار چینی و ابتکار ایرانی در پیشبرد امنیت فراملی را روشن کند، استفاده بهینه چین از سازوکارها و نهادهای چندجانبه غیرغربی برای معرفی و تثبیت ابتکار امنیت جهانی است. چین طی یک دهه گذشته تلاش‌های بسیاری برای پررنگ کردن حضور خود در مجامع بین‌المللی موجود و راه‌اندازی سازوکارهای بین‌المللی جدید نظیر نشست همکاری چین و آفریقا و نشست همکاری چین و کشورهای عرب داشته و از همه این ظرفیت‌ها برای معرفی خود به عنوان یک بازیگر صلح ساز در سطح جهانی استفاده کرده است. به طور مثال شی‌شخصا در نخستین نشست همکاری چین و کشورهای عربی شرکت کرده و در سخنان خود از صلح در منطقه خاورمیانه حمایت کرده و تأکید می‌کند چین و کشورهای منطقه باید برای تأمین امنیت مشترک تلاش کنند. شی در این سخنان اعلام می‌کند که چین از مشارکت کشورهای عربی در ابتکار امنیت جهانی استقبال می‌کند و به ارائه خرد چینی برای ترویج صلح و آرامش در خاورمیانه ادامه خواهد داد. (Embassy of People's Republic of China in the Independent State of Samoa, 2022) در مقابل، جمهوری اسلامی ایران در عمده سازوکارهای نهادی منطقه‌ای نظیر شورای همکاری خلیج فارس، اتحادیه عرب، اتحادیه عربی مغرب و شورای همکاری عرب حضور ندارد و حتی

است (Breslin, Garlick, 2024). بدین ترتیب می‌توان ادعا کرد که چین پیش از ارائه ابتکاری در حیطه حکمرانی امنیت جهانی، سرمایه‌گذاری قابل توجهی در نهادسازی برای معرفی و فراگیر ساختن شکل جدیدی از حکمرانی جهانی کرده است.

نکته حائز اهمیت دیگر آن است که ابتکار امنیت جهانی به عنوان نگاه چین به مقوله امنیت جهانی هم‌راستا با اصولی معرفی شده که پکن در سیاست خارجی خود پیش از این به جهانیان ارائه داده و در ادامه ابتکاراتی است که پیشتر مطرح شده بود. به طور مثال این سند، امنیت بر پایه توسعه را از اصول دستیابی به امنیت پایدار معرفی می‌کند. در همین راستا، چین پیش از ارائه ابتکار امنیت جهانی، ابتکار توسعه جهانی را در سال ۲۰۲۱ معرفی کرده و در آن توسعه را پیش‌شرط صلح جهانی دانسته بود. (Ministry of Foreign Affairs of PRC, 2021:2) نکته جالب توجه این است که در راستای نه‌اینه سازی روایت چین از اهمیت بنیادین توسعه، شی این ابتکار را بر خلاف ابتکار امنیت جهانی در مجمع عمومی سازمان ملل ارائه داد. دولت چین همچنین در سال ۲۰۱۳ کلان پروژه کمربند-راه را به عنوان ابتکاری چینی برای بهره‌مندسازی کشورهای جنوب جهانی از مواهب توسعه و جهانی شدن معرفی کرده بود. بدین ترتیب تسلسل و پیوند منطقی ابتکارات ارائه شده از سوی چین، می‌تواند تأثیر قابل توجهی در فراگیر شدن آنها و ورود آنها به گفتمان جهانی موجود در این زمینه داشته باشد. در مقابل، آنچه که از سوی دولتهای مختلف تحت عنوان ابتکارات امنیت منطقه‌ای ارائه شده حتی از سوی دولت بعدی نیز واجد اعتبار و وجهات تلقی نشده است. این ابتکارات اساساً جایگاهی در اسناد بالادستی کشور نداشته، از سوی بخش‌های مختلف حاکمیت مورد استناد

کرده و آن را به عنوان آلترناتیوی مقابل نگاه غربی به مقوله حکمرانی امنیت جهانی نهادینه سازد. در ساحت عمل نیز چین تلاش دارد با گسترش نقش دیپلماتیک خود در حل و فصل منازعات منطقه‌ای - مانند میانجیگری میان ایران و عربستان - نشان دهد که ابتکار امنیت جهانی می‌تواند دریچه‌ای جدید به امنیت در مناطق مختلف بگشاید و کشورها را از رویکرد بلوکی دور سازد. (Yazdanshenas & saleh, 2023)

جمهوری اسلامی ایران نیز به عنوان یک قدرت منطقه‌ای که همواره عامل اشاعه ناامنی در خاورمیانه و خلیج فارس را مداخلات بازیگران خارجی معرفی کرده، طی دو دهه گذشته طرح‌های گوناگونی در راستای چارچوب‌بندی حکمرانی بومی امنیت در منطقه ارائه داده است که از این بین، مهم‌ترین طرح ارائه شده طرح موسوم به ائتلاف امید و امنیت هرمز بود که در سال ۱۳۹۸ و از سوی حسن روحانی، رئیس جمهور وقت جمهوری اسلامی ایران در مجمع عمومی سازمان ملل معرفی شد. این طرح اگر چه در اصول و اهداف بسیار به ابتکار امنیت جهانی چین شباهت دارد، اما ایران نتوانسته در تبیین، تثبیت و اشاعه آن مانند پکن موفق عمل کند. به طور کلی، در بررسی علل این ناکامی به دو دسته از دلایل می‌توان اشاره کرد. نخست، در جمهوری اسلامی ایران خلاف جمهوری خلق چین، اجماع درون حاکمیتی در حمایت از طرح مزبور و طرح‌های مشابه دیگر وجود نداشت. چنین طرح‌هایی در ایران بیش از آنکه ایده ملی تلقی شوند، ایده قوه مجریه تلقی می‌گردیدند که با گذر زمان و تغییر دولت مستقر، فاقد وجاهت شمرده می‌شوند. این تفاوت با توجه به تفاوت در ساختار حکومت دو کشور قابل درک است. به عبارتی فقدان اجماع ملی در پیشبرد

در بسیاری از این ترتیبات منطقه‌ای، سازوکارهای امنیتی علیه جمهوری اسلامی ایران تدوین و تعریف شده‌اند. جمهوری اسلامی ایران نتوانسته در سال‌های پس از انقلاب نگاه امنیتی منفی شکل گرفته نسبت به خود در حاشیه خلیج فارس را تغییر دهد و از این رو رویکرد سازمان‌های مذکور نیز به تهران منفی است. در این فضا، بدیهی است که ایران فاصله قابل توجهی با استفاده از ظرفیت‌های نهادی موجود و یا ایجاد ظرفیت نهادی جدید برای معرفی و نهادینه‌سازی ابتکارات امنیت منطقه‌ای خود دارد.

نتیجه‌گیری و توصیه‌های سیاستی

خیزش چین در قرن بیست و یکم، نظم لیبرالی حاکم بر جهان را به چالش کشیده و آلترناتیوهای جدید برای حکمرانی امنیت جهانی و توسعه ارائه داده است. در پاسخ به ظهور حجم عظیمی از چالش‌های امنیتی نوظهور مانند خیزش تروریسم و گسترش تهدیدات ناشی از تغییرات آب و هوایی و خیزش مجدد چالش‌های امنیتی سنتی نظیر منازعات بین دولتی در شرق اروپا و خاورمیانه و جنگ‌های داخلی متعدد در مناطق مختلف از جمله در آفریقا، پکن ابتکار امنیت جهانی را در سال ۲۰۲۳ ارائه داد. چین به عنوان دومین قدرت اقتصادی جهان، هم اکنون مایل است خود را یک بازیگر فعال در عرصه امنیت جهانی نیز معرفی کند و ارائه این ابتکار در همین راستا صورت پذیرفته است. ابتکار امنیت جهانی بر پایه اصول کلی احترام به حاکمیت و عدم مداخله در امور داخلی کشورها، پرهیز از یک جانبه‌گرایی و ذهنیت مبتنی بر بلوک بندی و توجه به دغدغه‌های امنیتی همه کشورها بنیان نهاده شده است. جمهوری خلق چین با استفاده از پشتوانه‌ای که طی دو دهه گذشته برای خود در سازمان‌های بین‌المللی ساخته تلاش می‌کند این ابتکار را در سطح جهانی مطرح

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاقی پژوهش

تمامی اصول اخلاقی در پژوهش این مقاله رعایت شده‌اند.

حامی مالی

این مقاله حامی مالی ندارد.

تعارض منابع

بنابر اظهار نویسنده این مقاله تعارض منابع ندارد.

طرح‌های ارائه شده در خصوص امنیت فراملی در سطح منطقه‌ای و نگاه امنیتی فراگیر به جمهوری اسلامی ایران در منطقه از دلایلی است که ایران را با ناکامی‌های گسترده‌ای در معرفی و تثبیت ابتکارات خود روبه رو کرده است. دومین دسته از دلایل به مجموع گسترده امکانات مالی، سازمانی و نهادی اشاره دارد که چین در اختیار دارد و پیش از ارائه ابتکار امنیت جهانی این مجموعه را فراهم ساخته بود. حضور گسترده بازیگران خارجی و به طور ویژه ایالات متحده در منطقه خلیج فارس، ساختار امنیتی منطقه را پیچیده کرده و جمهوری اسلامی ایران را ناگزیر ساخته برای تامین امنیت خود با توسل به اصل خودیاری به سوی تضمین امنیت ملی حرکت کند. این رویکرد، فاصله ایران را از کشورهای همسایه زیاد کرده و باعث انباشت ادراکات پیچیده امنیتی فی‌مابین گردیده است به گونه‌ای که اجازه ورود و حضور ایران به ترتیبات منطقه‌ای را در هیچ سطحی نداده است.

تردیدی وجود ندارد که ارائه طرح‌های جامع پیرامون برقراری امنیت در سطح خلیج فارس و خاورمیانه از سوی جمهوری اسلامی ایران گامی مثبت بوده و می‌تواند مبین نگاه ایران به مقوله امنیت فراملی در سطح منطقه‌ای باشد. با این حال، این ابتکارات به تنهایی نمی‌تواند از جمهوری اسلامی ایران و سیاست منطقه‌ای آن امنیتی زدایی کند. ابتکارات ارائه شده در خصوص امنیت فراملی تنها زمانی می‌تواند جایگاه واقعی خود را میان کشورهای منطقه به دست بیاورد که در وهله اول با اجماع ملی همراه بوده و بتواند سیاست‌های منطقه‌ای را با خود هم‌راستا کند. دیپلماسی گسترده دوجانبه منطقه‌ای و حضور در نهادها و نشست‌های منطقه‌ای نیز گام‌هایی مهم در ارتقا و فراگیر ساختن ابتکارات مذکور است.

References

Address by Chinese President Xi Jinping at conference marking 70th anniversary of Five Principles of Peaceful Coexistence, 1 July, 2024, Ministry of Water Resources of the People's Republic of China, http://www.mwr.gov.cn/english/News/NationalNews/202407/t20240701_1714729.html

Bahrami, Siamak (1394) "A Critical Study on Global Governing; The Western Governing or Non-Polar Global System", Scientific Quarterly of Political and International Approaches, 6(3), 36-69, https://pij.sbu.ac.ir/article_99314.html [In Persian]

Breslin, Shaun and Jeremy Garlick, "China's new global governance institutions," EuroHub4Sino Policy Paper, April 02, 2024, <https://doi.org/10.31175/eh4s.2014.02>

Chaziza, Mordechai (2023), "The Non-Interference Principle and the BRI Grand Strategy in the GCC", China Report, 59(1), <https://doi.org/10.1177/00094455231155344>

Divsallar, Abolrassol (2021), "Shifting Threats and Strategic Adjustment in Iran's Foreign Policy: The case of Strait of Hormuz" British Journal of Middle Eastern Studies, 49(5)pp: 873-895. <https://doi.org/10.1080/13530194.2021.1874873>

Ekman, Alice, "China's Global Security Initiative: When the process matters more than the content", European Union Institute for Security Studies, May 2023, Brief 5, https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief_5_China%27s%20Global%20Security%20Initiative.pdf

Emamzadei, MohammadReza, MohammadSharif Shahi, Amir Maghami et.al(1401), "The Basic Challenges of

Global Governance in the Absence of Rights-Based Global Government", International Studies Journal, 77(1), 237-256, https://www.isjq.ir/article_169574.html#:~:text=These%20challenges%20have%20been%20identified,integrity%20in%20administration%20of%20global [In Persian]

Embassy of the People's Republic of China in the Independent State of Samoa, "President Xi Jinping Attends the First China-Arab States Summit and Delivers a Keynote Speech, Underscoring the Importance of Carrying Forward the Spirit of China-Arab Friendship Featuring Solidarity and Mutual Assistance, Equality and Mutual Benefit, and Inclusiveness and Mutual Learning and Jointly Building a China-Arab Community with a Shared Future in the New Era" December 14, 2022, http://ws.china-embassy.gov.cn/eng/xwdt/202212/t20221214_10990144.htm

Haenle, Paul, Nathaniel Sher(2022) "Initiative Diplomacy: Chia's New Rules for Global Governance, Security and Development" East Asian Policy, 15(4), pp: 7-21. <https://doi.org/10.1142/S1793930523000260>

Heidarifard, sadjad (1396) "The evolution of the concept of global governance in international relations", International and Political Research Quarterly, 32(9) 147-176, <https://sanad.iau.ir/journal/pir/Article/1009449> [In Persian]

Jash, Amrita (2025), "Africa Pivots to China's Global Security Initiative", Observer research Foundation, <https://www.orfonline.org/research/africa-pivots-to-china-s-global-security-initiative>

Kewalramani, Manoj (2023) Understanding US Alliances or Quest for a New Security Architecture? Takshashila Institution, <https://static1.squarespace.com/static/618a55c4cb03246776b68559/>

- t / 6 3 d 3 e d b e 9 6 a 7 9 3 0 e 8 8 e 2 d 1 0 3 / 1 6 7 4 8 3 3 3 4 6 7 5 9 / T D D - C h i n a % 2 7 s + G l o b a l + S e c u r i t y + I n i t i a t i v e - M K R - V 1 . 0 + % 2 8 2 % 2 9 . p d f
- Kirchner, Emil, James Sperling, Global Security Governance: Competing Perceptions of Security in the 21st Century (London: Routledge, 2007) <https://doi.org/10.4324/9780203964705>
- Mariani, Benardo, 2024, China's Global Security Vision in a Changing World, Peace and Conflict Resolution Evidence Platform, <https://peacerep.org/wp-content/uploads/2024/04/Chinas-Global-Security-Vision-in-a-Changing-World-DIGITAL.pdf>
- Ministry of Foreign Affairs of People's Republic of China, "Wang Yi Elaborates on China's View on Improving Global Governance," February 19, 2025, Official website of Foreign Affairs Ministry of PRC, https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjzbzhd/202502/t20250219_11558896.html#:~:text=China%20advocates%20a%20universally%20beneficial,and%20inclusiveness%20in%20global%20governance.
- Mitev, Vladimir, Experts' assessment of Mohammad Javad Zarif's proposed MWADA (Amity) plan for West Asia: The strategy of amity is good for the region and means Iran skinning its policies, The Persian Bridge of Friendship, December 29, 2024, https://persianbridge.substack.com/p/experts-assessment-of-mohammad-javad?utm_campaign=post&utm_medium=web
- Simsek, Ayhan, Iranian FM in Munich Proposes Regional Dialogue Forum, Anadolu News Agency, February 19, 2017, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/iranian-fm-in-munich-proposes-regional-dialogue-forum/753652>
- Smith, Stive, Amelia Hadfield, Tim Dunne, Foreign Policy: Theories, Actors, Cases (Oxford: Oxford University Press, 2016). https://www.google.com/books/edition/Foreign_Policy/niSmwgGX5V8C?hl=en
- The Global Security Initiative Concept Paper, February 21, 2023, Embassy of the Republic of China in the Republic of Maldives, http://mv.china-embassy.gov.cn/eng/zgyw/202302/t20230221_11028774.htm
- Xueying Zhang Yijia Jing (2024), "A Mixed Pattern: China's Exercise of Power Within the United Nations", Global Policy, 15(2), pp: 121-134. <https://www.globalpolicyjournal.com/articles/global-governance/mixed-funding-pattern-chinas-exercise-power-within-united-nations#:~:text=We%20suggest%20that%20China%20exercises,power%20types%20%E2%80%94%20compulsory%2C%20structural%2C>
- Yazdanshenas, Zakiyeh, Alam Saleh, Iranian-Saudi detente and "Asianization" of the Persian Gulf: China fills the gap, Middle East Institute, March 5, 2023, <https://mei.edu/publications/iranian-saudi-detente-and-asianization-persian-gulf-china-fills-gap>
- Zarif, Mohammad Javad, A new Iranian approach to regional security and prosperity, by M. Javad Zarif, The Economist, December 23, 2024, <https://www.economist.com/by-invitation/2024/12/23/a-new-iranian-approach-to-regional-security-and-prosperity-by-m-javad-zarif>
- Zarif, Mohammad Javed (1403), "Toward a Transformative Vision for West Asia: Establishing a "Muslim West Asian Dialogue Association" (MWADA), Iranian Review of Foreign Affairs, 15(2)271-284. https://irfajournal.csr.ir/article_215204.html?lang=en [In Persian]